

Handläggare

Caterina Carreman och Carolina Liljenstolpe

Konsekvensutredning avseende ändring i Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter och allmänna råd (SGU-FS 2015:1) om behörighet att utföra gruvmätning

Sammanfattning

Följande konsekvensutredning avser Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter och allmänna råd (SGU-FS 2015:1) om behörighet att utföra gruvmätning. Föreskrifterna (SGU-FS 2015:1) har anpassats till rådande förhållanden och ändrats (2024:X). Konsekvensanalysen har upprättats med beaktande av de krav som ställs enligt 6–11 §§ i förordningen (2024:183) om konsekvensutredning vid regelgivning.

SGU föreslår att intyg om fullgott färgseende utgår som krav på ansökan om gruvmätarbehörighet. Krav på intyg om fullgott färgseende har inte beskrivits som ett omfattande problem av branschen. SGU har ändå bedömt att förändringen är motiverad eftersom metodiken vid gruvmätning har förändrats på grund av den tekniska utvecklingen på området. Kravet på intyg om fullgott färgseende riskerar därmed att vara en orsak för diskriminering i och med att en person med icke fullgott färgseende kan missgynnas i en jämförbar situation.

SGU bedömer att förändringen främst berör företag, enskilda och SGU. Konsekvenser i form av minskade kostnader på grund av exempelvis minskad administrativ börda bedöms vara försumbara.

Bakgrund

Enligt mineralförordningen (1992:285) krävs att den som upprättar gruv-, borrhåls- eller slutkartor är behörig att utföra gruvmätning. Det är Sveriges geologiska undersökning (SGU) som efter ansökan beslutar om behörighet att utföra gruvmätning. År 2015 beslutade SGU om en ny föreskrift om behörighet att utföra gruvmätning. Föreskriften riktar sig till den som vill ansöka om sådan behörighet. Sedan de nu gällande föreskrifterna meddelades har den tekniska utvecklingen möjliggjort att gruvmätare med ej fullgott färgseende kan utföra arbetsuppgifterna. Därför har nu föreskriften anpassats till rådande förhållanden.

Föreliggande konsekvensutredning fokuserar på ändringar gällande kravet på intyg om fullgott färgseende i ansökan. SGU har samtidigt genomfört vissa ändringar av redaktionell karaktär. Det senare bedöms kunna underlätta för individer och verksamhetsutövare. Samtliga ändringar är ett led i SGU:s översyn av äldre föreskrifter.

Problembeskrivning

För att få behörighet att utföra gruvmätning ställs kompetenskrav avseende utbildning och praktik. Behörighet kräver lägst gymnasieexamen eller motsvarande och kunskaper, färdigheter och kompetenser i:

- geodesi,
- fotogrammetri,
- geologi med inriktning mot malmgeologi,
- kartteknik och god mätsed samt,
- svensk minerallagstiftning.

Vid gymnasieexamen eller motsvarande krävs fyra års praktik som gruvmätare och vid avlagd examen vid högskola universitet krävs tre års praktik som gruvmätare. Sökanden ska under praktikperioden självständigt ha utfört gruvmätning. Den som ansöker om behörighet ska göra det skriftligen till SGU. Till ansökan ska 1. personbevis, 2. handlingar som styrker att utbildnings- och praktikkraven är uppfyllda samt 3. intyg om fullgott färgseende bifogas.

Myndigheten har uppmärksammat på att den tekniska utvecklingen har gjort så att den utrustning som gruvmätare använder gör att ett fullgott färgseende inte är nödvändigt för att kunna utföra arbetsuppgifterna. Gruvmätning utförs idag digitalt. Det finns exempelvis skärnhjälpmiddel som för det möjligt att justera färgfilter och invertera färger. Det är också möjligt att justera färgintensiteter, färgtoner och bildfrekvenser.

Föreslagen förändring är att punkten 3 avseende intyg om fullgott färgseende utgår som krav på ansökan. Motiveringen är att den tekniska utvecklingen har medfört att det inte med säkerhet inte går att dra slutsatsen att en person utan fullgott färgseende är oförmögen att utöva gruvmätning. Kravet riskerar därmed att vara en orsak för diskriminering i och med att en person med icke fullgott färgseende missgynnas i en jämförbar situation. SGU anser det, i förekommande fall, vara mer lämpligt att vid en rekrytering låta förutsättningarna för den aktuella tjänsten vara avgörande för huruvida krav bör ställas på normalt färgseende. Kravet på fullgott färgseende har inte belysts som ett omfattande problem av branschen, men det har uppkommit ställningstaganden vid ansökningar avseende behörighet för gruvmätare.

Alternativa lösningar

Alternativet är att situationen fortsätter som idag, det vill säga att personer som ej har fullgott färgseende inte kan erhålla gruvmätarbehörighet. I nuvarande 2 § finns krav på vad som ska ingå i ansökan. ”Ansökan om behörighet att utföra gruvmätning ska vara skriftlig och inges till SGU. Till ansökan ska följande bifogas. 1. Personbevis 2. Handlingar som styrker att utbildnings- och praktikkraven enligt 4–6 §§ är uppfyllda 3. Intyg om fullgott färgseende”. Så länge kravet finns i föreskriften är det inte möjligt att inkludera personer med ej fullgott färgseende i rekryteringsprocesser till sådana tjänster, varför de utestängs från den delen av arbetsmarknaden. Om intyg om fullgott färgseende utgår som krav anpassas föreskriften till den tekniska utvecklingen på området. Kravet riskerar inte att utgöra en orsak för diskriminering. Mot bakgrund av att kravet på fullgott färgseende inte har belysts som ett omfattande problem av branschen bedöms effekten för företag av den valda lösningen vara likvärdig med den identifierade alternativa lösningen.

Vilka som berörs av regleringen

SGU, företag i mineralnäringen (främst gruvföretag och konsultbolag med verksamma gruvmätare) och enskilda personer som ansöker om behörighet för att bli gruvmätare berörs av ändringen.

Under 2023 fanns sammanlagt 39 behöriga gruvmätare i Sverige och 12 aktiva metallgruvor i Sverige. SGU bedömer att ca. 25 personer är aktiva bland behöriga gruvmätare. Merparten av dessa bedöms vara anställda hos gruvbolag och <5 personer bedöms vara konsulter med enskild firma eller tillhöra ett konsultbolag. De 12 metallgruvorna drivs av 6 olika företag som utviner och/eller bearbetar malmmineral. Totalt fyra av dessa sex företag återfinns i Norrbotten eller Västerbottens län. I SGU:s publikation Bergverksstatistik redovisas att det rör sig om 3 företag som karaktäriseras som stora företag, 2 medelstora samt 1 som kategoriseras som småföretag.¹ Det ska understrykas att detta är befintliga företag och storlek och form på eventuellt framtida verksamheter inte är känt. Vad gäller

¹ SGU (2024). Bergverksstatistik 2023

behöriga och aktiva gruvmätnare inom konsultverksamhet finns det ingen tillförlitlig statistik. Utifrån inkommande ansökningar i diariet bedömer SGU att ca. hälften utgörs enskilda firmor och andra hälften utgörs av stora konsultbolag (> 1 000 anställda) verksamma inom geo- och bergteknik.

Under 2023 inkom inga ansökningar om behörighet att utföra gruvmätning. Antalet inkomna ansökningar har varierat mellan 0 och 4 under de tre senaste åren (tabell 1).

Tabell 1: SGU:s handläggning av gruvmätnarbehörigheter mellan år 2021 och 2023 (Källa: SGU diarium).

	2023	2022	2021
Inkomna ansökningar	0	1	4
Beviljade behörigheter	0	1	4
Total kostnad för handläggning (tkr)	1	13	53

Behovet av gruvmätnare i Sveriges metallgruvor är emellertid högt, varför antalet ansökningar och besatta tjänster/tjänsteutbudet i framtiden kan förväntas öka.

Som påtalats ovan har inte branschen belyst kravet på fullgott färgseende som ett omfattande problem, men det har uppkommit ställningstaganden vid ansökningar. Det finns inte säkra uppgifter på hur vanligt förekommande icke fullgott färgseende är i Sverige. Kontakter med Synskadades Riksförbund, Synfrämjandet (Ögonfonden) och sjukvården har inte gett någon säker uppskattning av omfattningen i befolkningen i stort. Publicerade studier indikerar dock att färgblindhet är relativt vanligt.

Internationella källor visar att den vanligaste typen av färgblindhet, den röd/gröna defekten, påverkar ungefär 1 av 12 män (8%) och 1 av 200 kvinnor (0,5 %) bland befolkningar med nordeuropeiskt ursprung.² Vid slutet av 2023 var drygt 10,6 miljoner personer folkbokförda i Sverige³. Om samma uppskattningar relateras till Sverige innebär det att det totalt kan röra sig om 475 000 personer i Sverige. År 2023 fanns det totalt 10 610 personer anställda i svenska metallgruvor, varav ca. 8 000 män och resterande kvinnor. Det skulle potentiellt alltså kunna röra sig ca. 600 män och ett tiotal kvinnor av de som redan arbetar i svenska gruvor. Merparten av dessa kan troligtvis inte ansöka om gruvmätnarbehörighet av andra skäl, exempelvis på grund av att det idag finns få utbildningsmöjligheter

² Se exempelvis Deeb SS. The molecular basis of variation in human color vision. Clin Genet 2005.

³ SCB Befolkningsstatistik. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/> [2024-03-21].

som svarar upp behovet. SGU bedömer därför att det rör sig om ett fåtal individer, anställda av gruvbolag, konsultfirma eller enskilda individer, som berörs under en treårsperiod.

Vilka bemyndiganden grundar sig myndighetens beslutanderätt på?

SGU föreskriver om behörighet vad avser gruvmätare med stöd av 62 § mineralförordningen (1992:285).

Överensstämmelse med EU-rättsliga regler

EU-rättsliga regler är inte relevant eftersom rätten till undersökning och bearbetning av s.k. koncessionsmineral enbart är reglerad i svensk lagstiftning, Minerallagen (1991:45).

Konsekvenser för berörda

Företag

Som redovisats ovan har inte mineralbranschen belyst kravet på fullgott färgseende som ett omfattande problem (se Problembeskrivning). Förändringen bedöms inte ha påverkan på företagens intäkter eftersom intäkterna ges av produktionsvillkor i tillstånd samt exempelvis råvarupriser. På kort sikt kan förändringen ha förutsättningar att minska administrativa kostnader för företag under förutsättning att ansökan om gruvmätarbehörighet sker som en form av kompetensutveckling inom befintlig tjänstgöring. Administrativa kostnader minskar i så fall på grund av att kravet på intyg om fullgott färgseende tas bort. Minskningen som består i dels kostnaden för intyg uteblir (se nedan), dels att tid för handläggning minskar. Storleksordning av den totala kostnadsförändringen bedöms vara av marginell karaktär eftersom ansökan även fortsättningsvis behöver kompletteras med personbevis och handlingar som styrker att utbildnings- och praktikkraven är uppfyllda.

Mot bakgrund av att färgblindhet är relativt vanligt, speciellt bland män, är det även tänkbart att företag kan erhålla minskade kostnader på grund av att rekryteringsbasen för gruvmätare ökar och mindre tid på lång sikt behöver läggas på att utlysa tjänster. Merparten av arbetskraften inom svensk gruvnäring är män.⁴ Men eftersom behovet av den specifika kompetensen är högt redan idag och att bristen på kompetens snarare beror på få utbildningsmöjligheter som svarar upp behovet är det troligt att minskade kostnader av den anledningen är obefintliga.

Borttagande av krav på intyg om fullgott färgseende innebär vidare att företag inom optikbranschen som erbjuder tjänster att utfärda intyg kan påverkas indirekt. Under 2023 fanns drygt 750 verksamma

⁴ SGU (2024). Bergverksstatistik 2023.

företag inom optik varav nästan samtliga (99 %) karaktäriseras som mikro- eller småföretag⁵. Ett intyg kostar uppskattningsvis ca. 500 kr och mot bakgrund att antal ansökningar per år varierar mellan 0 och 4 bedöms påverkan på intäkter och den totala kostnadsförändringen för företag verksamma inom optik i stort sett vara obefintlig.

Som konstaterats ovan är företagens eventuella minskningar i administrativa kostnader och intäkter troligtvis försumbara. Bedömningen är därmed att förändringen inte påverkar företags förmåga att konkurrera på marknaden. Generellt finns brist på teknisk och geologisk kompetens inom gruvnäringen och utvinningsindustrin. Bättre förutsättningar att rekrytera ”rätt kompetens” för gruvmätningar kan ge företag ökad förmåga att konkurrera. Men mot bakgrund av att det idag finns få utbildningsmöjligheter som svarar upp mot behovet bedöms förändringen inte ge signifikanta effekter på rekryteringsbasen. Utöver vad som angetts ovan har ingen annan påverkan identifierats för berörda företag. Ingen särskild hänsyn har tagits till små företag. SGU bedömer att små företag generellt sett gynnas av regellättnader och att förändringen därmed kan vara positiv för små företag.

Enskilda

Kostnader minskar också för enskilda som ansöker om att bli gruvmätare. Som redovisats ovan är kostnaden ca. 500 kr för ett intyg och relativt den enskildas kostnader för exempelvis utbildning bedöms effekten vara försumbar. Antal ansökningar per år varierar mellan 0 och 4. Förändringen medför att fler personer kan bli tillgängliga på arbetsmarknaden vilket bedöms kunna medföra positiva konsekvenser i det enskilda fallet. Speciellt i de fall där kravet riskerar att vara en orsak för diskriminering (se Påverkan på miljön och sociala aspekter).

SGU

SGU har de senaste tre åren hanterat mellan 0 och 4 ansökningar om gruvmätarbehörighet och kostnaderna för handläggningarna varierar uppskattningsvis mellan 1 000 och 50 000 kronor per år. Kravet på intyg om fullgott färgseende ger i sig inte upphov till omfattande administration för myndigheten. Men som påtalats i ovanstående Problembeskrivning har det uppkommit behov av ställningstaganden från myndigheten. Det är framför allt tidsåtgång för sådana ställningstaganden som bedöms minska. Sammantaget bedöms ändå förändringen medföra försumbara konsekvenser för myndigheten.

⁵ KOMMISSIONENS REKOMMENDATION av den 6 maj 2003 om definitionen av mikroföretag samt små och medelstora företag (2003/361/EG).

Sammanfattning av förslaget

Nedan sammanställs för- och nackdelar med att intyg om fullgott färgseende utgår som krav på ansökan om gruvmästarbehörighet.

Berörd aktör	Beskrivning av konsekvens		Kvantifiering	Kommentar
	Fördelar	Nackdelar		
Företag	Administrativa kostnader minskar.	Indirekt påverkan på företag inom optikbranschen (minskat kundunderlag).	-2 000 kr/år	Eventuella för- och nackdelar är av marginell karaktär. Krav på intyg lyfts inte som ett omfattande problem av branschen.
Enskilda	Minskade kostnader för intyg. Ej diskriminering på grund av ej fullgott färgseende.	-	+2 000 kr/år	-
SGU	Minskad administration.	-	1 000 -50 000 kr/år	Försumbara konsekvenser för myndigheten.

Påverkan på miljön och sociala aspekter

Förändringen bedöms inte innebära miljömässiga konsekvenser.

Eftersom män är mer benägna att vara färgblinda bedöms förändringen medföra stärkta förutsättningar för män att ansöka om behörighet. Mot bakgrund att det finns få utbildningsmöjligheter och att kvinnor generellt är underrepresenterade i branschen (se Företag) bedöms dock jämställdheten inte påverkas.

Diskriminering på grund av funktionsvariationer är en allvarlig utmaning för social hållbarhet. Förändringen bedöms minska risken för direkt diskriminering av personer med icke fullgott färgseende i en jämförbar situation (se Problembeskrivning). Därmed bedöms förändringen ge positiva sociala konsekvenser.

Övriga konsekvenser

SGU bedömer att de ändrade föreskrifterna inte medför konsekvenser för kommuner eller regioner. Föreskriften bedöms inte medföra nya skyldigheter för kommunerna eller påverka kommunernas handlingsutrymme. Föreskriften bedöms inte heller påverka hur kommunerna ska bedriva eller organisera sin verksamhet.

Föreskrifterna bedöms inte, utöver vad som angetts ovan, missgynna eller gynna specifika samhällsgrupper, inte ha någon påverkan på andra myndigheter eller integration.

Tidpunkten för ikraftträdande och informationsinsatser

De ändrade föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter beslutsdatum. Avsikten är att beslut av föreskrifterna tas under 2024. Informationsinsatser till aktörer i branschen kommer att vidtas i samband med att föreskriften beslutas. I samband med att föreskriften uppdateras läggs informationen ut som nyhet på SGU:s webbplats.

Utvärdering av konsekvenser

SGU avser att utvärdera konsekvenserna fortlöpande utifrån information som framkommer vid möten med bland annat branschorganisationer och berörda företag. SGU bedriver vidare ett kontinuerligt arbete med att besvara frågor om Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter (SGU-FS 2015:1) och allmänna råd om behörighet att utföra gruvmätning, vilket också ger goda insikter om effekter och konsekvenser.

Samråd

Dialog har förts med Svemin under år 2022. Ändringsförslaget har även sänds ut på remiss under 1 månad under hösten 2024. Synpunkter från branschen har beaktats inför ändringen av föreskriften.

Kontaktperson

För frågor kring innehållet i föreskriftsförslaget och konsekvensutredningen hänvisas till juristen Caterina Carreman e-post caterina.carreman@sgu.se eller samhällsekonomen Carolina Liljenstolpe e-post carolina.liljenstolpe@sgu.se, telefon 018-17 90 00

Det går också bra att kontakta SGU via e-post sgu@sgu.se eller post på adressen SGU, Box 670, 751 28 Uppsala.